

ТЕМА 09:
ЕРАТА НА БЕЗЖИЧНИОТ ИНТЕРНЕТ И СОЦИЈАЛНИТЕ
МЕДИУМИ ГИ ОВОЗМОЖИ СИТЕ ПРЕДУСЛОВИ ЗА
ТРАНСФОРМАЦИЈА НА КРЕВЕТОТ. ПАРЧЕТО МЕБЕЛ
СЕ ПРЕТВОРИ ВО МЕСТО. НОВИОТ РИТУАЛ ПРИ СЕКОЕ
БУДЕЊЕ И ЗАСПИВАЊЕ Е ПРОВЕРКА НА ПОСЛЕДНИТЕ
МЕЈЛОВИ, ПОРАКИ, И НОВОСТИ - ОД КРЕВЕТ. ПОМЕЃУ
ПОЧЕТОКОТ И КРАЈОТ НА ДЕНОТ, КРЕВЕТОТ Е МЕСТО
КАДЕ СЕ СПОЈУВААТ ПРИВАТНОТО/СЛОБОДНОТО
И РАБОТНОТО ВРЕМЕ; МЕСТО ЗА ОДМОР, РАБОТА,
ЈАДЕЊЕ, КОНЗУМИРАЊЕ НА ИНТЕРНЕТ МЕДИУМИТЕ,
КОМУНИКАЦИЈА СО ПРИЈАТЕЛИТЕ - ЕДЕН ВИД НА
МИКРО-КОСМОС ОД КАДЕ СМЕ ПОВРЗАНИ СО СВЕТОТ.
КАКО СРАСНАВМЕ СО НАШИТЕ КРЕВЕТИ?
КАКО СТИГНАВМЕ ДО ОВДЕ?

Бeајриз Коломина е историчарка и теоретичарка на архитектура, која се занимава со теми поврзани со архитектурата и медиумите. Таа е професорка, основач и директор на програмата Медиуми и Модерност (Media and Modernity) на Универзитетот Принстон во САД. Нејзините текстови и книги се публикувани на повеќе од 25 јазици, а помеѓу најзначајните се: *Manifesto Architecture: The Ghost of Mies* (2014), *Clip/Stamp/Fold, The Radical Architecture of Little Magazines 196X-197X* (2010), *Domesticity at War* (2007) и *Sexuality and Space* (1992).

Арисийд Анѿонас преку работата ги сојува филозофијата, уметноста, литературата и архитектурата. Тој има објавено романи, раскази, театарски џеси и есеи. Неговиите дела од областа на архитектурата и уметноста се изложувани широм светот. Предава на Архитектонскиот факултет на Универзитетот во Тесалија, Грција.

Хошел de l'Abeille, Франција, соба 309, А. Анџонас, 2017

EPATA HA KPEBETOT

Беаїриз Коломина

Во 2012 година *Вол Стрип* Журнал објави дека 80 проценти од младите њујорчани професионалци обично работат во кревет, проценка која денес би се сметала за скромна. Мноштвото кревети распространети низ светот ги заменуваат статичните деловни објекти. Будоарот ја засенува кулата. Вмрежаните електронски технологии ја отстранува секоја пречка околу тоа што може да се прави во кревет. Новите медиуми им ја овозможува кревет-канцеларијата на огромен број луѓе, остварувајќи им го 101-годишниот сон за поврзување од дома. Градот се всели во креветот.

Како стигнавме до овде? Во неговиот краток, познат текст „Луј-Филип, или ентериерот“, Валтер Бенјамин пишува за поделбата помеѓу работното место и домот во деветнаесеттиот век:

„За време на владеењето на Луј-Филип, обичниот граѓанин влегува во нов историски период... За првпат, живеалиштето на обичниот граѓанин се издвојува од работното место. Домот е обликуван од ентериерот, а канцеларијата го надополнува. Обичниот граѓанин кој се соочува со реалноста во својата канцеларија, посакува ентериерот да си го одржува во мечтите... Одовде извираат фантазмагориите на ентериерот. Интимното катче претставува универзум за обичната индивидуа. Во него таа ги собира напуштените предели и минатото. Нејзиниот салон е лежа во светскиот театар.“⁴¹

Со појавата на индустријализацијата се воведува и осум-часовното работно време, а со тоа и строгата поделба на домот и канцеларијата / фабриката, одморот и работата, ноќта и денот. Пост-индустријализацијата ја турка работата назад во домот, носејќи ја во спалната, а потоа и во самиот кревет. Фантазмагоријата повеќе не го пополнува

домот со тапети, ткаенини, слики и предмети. Таа сега се наоѓа во електронските уреди. Целиот универзум се содржи во еден мал екран, заедно со креветот кој плува по бесконечното море од информации. Да се лежи значи да се движи, а не да се мирува. Креветот сега е место за дејствување. Но, на доброволниот инвалид не му се потребни нозе. Креветот е најновата протеза, а една цела нова индустрија е посветена на правење уреди што ќе го олеснат работењето во лежечка положба : читањето, пишувањето, праќањето пораки, снимањето, емитувањето, слушањето, зборувањето, и се разбира, јадењето, пиењето, спиењето или водењето љубов - активности кои, се чини дека, во последно време се имаат претворено во „работа“. Келнерите во рестораните низ САД ве прашуваат „свршивте ли работа“ пред да ви ја отстранат чинијата или чашата. Се редат бесконечни совети за тоа како треба да „работите“ на вашите интимни врски, или да „закажете“ секс со вашиот партнер. Спиењето, исто така, стана една исклучително тешка работа за огромен број луѓе, со оглед на тоа дека психо-фармацевтската индустрија произведува нови лекови секоја година, додека армија експерти за спиење делат совети за тоа како да се постигне оваа, очигледно недостижна, цел-се разбира, во име на зголемената продуктивност. Сè што се правело во кревет, се има претворено во работа. Оваа филозофија веќе беше отелотворена во ликот на Хју Хефнер, кој, како што е познато, скоро никогаш не излезе од кревет, а камоли од својот дом. Тој буквално си ја премести канцеларијата на својот дом во 1960-тата кога се всели во Плејбџ резиденцијата на 1340 Норт Стејт Парквеј, Чикаго, претворајќи ја во епицентар на глобалната империја, а неговите свилени пижами и наметка на деловна облека. „Воопшто не излегувам од куќата!!!!... Јас сум современ аскет,“ му рекол на

Том Волф², кој претпоставува дека за последен пат излегол три и пол месеци претходно, а во последните две години само девет пати имал излезено од куќата. Воодушевениот Волф го опиша како „кревка, надуена срцевина на артичока.“³ *Плејбој* го претвори креветот во работно место. Од средината на 1950-тите години па натаму, креветот стана сè пософистициран, опремен со секакви уреди

Ѓју Хефнер во креветџ, Плејбој резиденција, Чикаџо, 1966

за забава и комуникација, небаре контролна кабина. Списанието посвети многу статии на дизајнот на совршениот кревет. Хефнер беше во улога на модел со неговиот познат заоблен кревет во *Плејбој* резиденцијата во Чикаго. Креветот беше првпат претставен преку напис во една статија во „Плејбој Таунхаус“ во 1962 година, која детално, преку основи, пресеци и прикази, претстави еден неостварен проект - првичното идејно решение за куќата на Хефнер. Неслучајно, единствениот остварен дел од идејното решение беше креветот кој беше поставен во резиденцијата. Самиот кревет беше куќа. Неговата ротирачка и вибрирачка структура беше опремена со мал ладилник, хај-фај систем, телефон, шкафчиња, бифе, микрофон, диктафон, видео-камера, слушалки, телевизор, масичка за појадување, работни масички и далечински управувач за осветлувањето, за човекот кој никогаш не сакаше да излегува. На Хеф, креветот му беше работно место, таму водеше интервјуа, се јавуваше по телефон, избираше слики, ги дизајнираше страниците, ги уредуваше текстовите, јадеше, пиеше и преговараше со партнерите..

Хефнер не беше единствениот. Најверојатно, креветот бил омилена американска канцеларија во средината на минатиот век. Во едно интервју за *Париз Ривју* во 1957, го прашале Труман Капотџ⁴: „Каква Ви е пишувачката рутина? Дали користите биро? Дали пишувате на машина?“ А тој одговориџ:

„Јас сум целосно хоризонтален автор. Не можам да размислувам освен ако не лежам, на кревет или испружен на кауч, без разлика, со цигара и кафе при рака. Морам да си пафкам и сркам. Како што минува попладнето, од кафе се префрлам на чај од нане, па на шери, па на картини. Не, не користам машина за пишување. Барем не на почетокот. Првата верзија ја пишувам во ракопис. Потоа правам целосна исправка, повторно рачно... Потоа ја куцам третата верзија на жолта хартија... Не, не станувам од кревет кога го правам ова, ја задржувам машината на колена. Секако, така супер се работи; успевам да искуцам сто зборови во една минута.“

Од утрото до попладнето, па до вечерта, пијалоците, хартијата и опремата се менувале, но неговата позиција во креветот била иста.

Повоениот период го назначи мулти-функционалниот кревет за епицентар на продуктивноста: нова форма на индустријализацијата која беше глобално извезувана, а денес достапна за меѓународната армија на дисперзирани, но поврзани, работници. Се издигна една нова фабрика без ѕидови, изградена од компактна електроника и екстра перници за 24/7 генерацијата.*

Опремата која Хефнер си ја замислувал (некои уреди, како телефонската секретарка, сѐ уште не постоеле) денес е усовршена за интернет-генерацијата, која не

само што работи во кревет, туку и се социјализира во кревет, вежба во кревет, чита вести во кревет и сексуално се задоволува со луѓе кои се километри далеку од нивните кревети. Денес, *Плејбој* фантазијата за фината девојка од соседството поверојатно се остварува со некоја/а на друг континент отколку во истата зграда или маало - некоја личност која можеби никогаш претходно не си ја видел/а и веројатно нема да ја видиш повторно, под услов да не е електронска конструкција, туку да е вистинска и да постои во одредено време и место. Важно ли е тоа, воопшто? Во скорешниот филм *Таа (Ѓер)*, трогателен приказ на животот во една воздушеста, закржлавена состојба што е последица на нашите современи мобилни технологии, постои еден оперативен систем, наречен Саманта, што се чини дека е посоодветен партнер од каква било личност. Главниот лик лежи во кревет со Саманта, муабети, се расправа, води љубов.

Доколку, според Џонатан Крери⁵, капитализмот претставува крај на спиењето, колонизирајќи ја секоја минута од нашите животи во име на производството и конзумирањето, тогаш доброволниот аскетизам и не е толку доброволен, на крајот на краиштата. Можеби вреди да се спомене дека комунизмот имал своја идеја за воведување на креветот во работното место. Во 1929 година, во зенитот на Сталиновиот прв петгодишен план, заедно со продолженото работно време и масовната исцрпеност на фабричките работници соочени со неверојатно големата квота на производство, Советската влада распишала конкурс за нов град за одмор за сто илјади работници. Константин Мелников ја претставил „Сонатата на сонот“, нов тип на градба за колективно спиење, со механизирани кревети кои би ги нишале работниците до бесвест и подови со нагиб кои би ја отстраниле потребата за перници. Централизираните контролни кабини предвидени за спијачите би ја регулирале температурата, влажноста, мирисите, па дури и звуците, со цел да овозможат што подолго спиење. Инспирацијата била симптоматично американска. Мелников имал читано за некоја воена академија во Пенсакола, Флорида, во која што им се предавале јазични вештини на кадетите спијачи. Самото спиење станало дел од процесот на индустријализација.

Во денешново општество, заболено од синдромот на недостаток на внимание, сме осознале дека подобро работиме во кратки интервали, одделени со починка. Денес, многу компании овозможуваат лежаи за спиење во канцелариите за да ја зголемат продуктивноста до максимум. Во светот на 24/7 живеењето, креветот и канцеларијата се неразделни. За канцелариските простории се дизајнирани посебни кревети на склопување, кои се претвораат во компактни капсули–малечки вселенски бродови што можат да се користат за изолација, или да бидат заедно собрани во кластери, или наредени во редици за синхронизирано спиење – толкувани како дел од работниот процес, а не како нешто спротивно на тоа.

Помеѓу креветот сместен во канцеларијата и канцеларијата сместена во креветот царува една целосно нова хоризонтална архитектура. Нејзиниот статус го потенцираат „обичните“ мрежи на социјалните медиуми кои целосно се имаат интегрирано во професионалната, деловната и индустриската средина, рушејќи ги традиционалните поделби помеѓу приватното и јавното, работата и играта, одморот и активностa. Самиот кревет, со своите досега најсофистицирани елементи, претставува основа на една матерична средина која го соединува чувството на длабока интимност со чувството на интензивна поврзаност со надворешноста. Тоа не е случајно. Заоблениот кревет на Хефнер личи на некаква летачка чинија што лебди во просторот, во соба без прозорци, како во некоја орбита, со телевизор кој виси горе како референца на планетата Земја. Тоа е круг, класичен приказ на универзумот. Денешниот кревет се има претворено и во преносен универзум, опремен со секоја можна комуникациска технологија. Средновековната мечта се има претворено во масовна реалност.

Каква е архитектурата на овој нов времепростор? Во 1960-тите и 1970-тите години, архитектите кои експериментирале се посветиле на опремата за новите, мобилни номади во една цела галаксија на лесни, преносливи ентериери со мекушави простори за полу-лежење, што биле јадрото на комплексот протетички додатоци. Сите овие проекти може да се сфатат како кревети со високи перформанси, со мас-медиуми, вештачки атмосфери, боја, светлина,

мирис... еден вид на психоделичен-поп Мелников, со работник кој спие во контролната кабина. Рајнер Банам пишуваше за голата Џејн Фонда, која лета низ вселената во нејзиниот хоризонтален меур порабен со крзно, со истиот ентузијазам со кој ја заокружи *Плејбој* архитектурата. *Мобилнаџа канцеларија* на Холеин во 1969 покажа дека канцеларијата може да се наоѓа каде било, и да биде ограничена само со најтенок, привремен меур. Истата година, во март 1969, Џон Ленон и Јоко Оно одржаа целонеделна акција „Во кревет за мир“ (Bed-in for Peace) во Хилтон хотелот во Амстердам, за време на нивниот меден месец. Идејата за „Во кревет“ потекна од „Седни“ (Sit-in) протестите и беше предвидена како ненасилен протест против војната, промовирајќи мир во светот. „Водете љубов, а не војна“ беше слоганот на денот, но на разочарување на новинарите, Џон и Јоко беа целосно облечени во нивните пижами - седејќи в кревет налик ангелчиња, со зборовите на Џон. Креветот ја замени улицата како место за протест. Тие ги поканија светските медиуми во нивната соба, секој ден од 9 наутро до 9 навечер, однесувајќи се кон креветот како кон канцеларија во која тие работеа, додека внатре влегуваа новинари, а надвор излегуваа слики.

Каква е природата на овој нов ентериер во кој ние сме решиле колективно да престојуваме? Каква е архитектурата на овој затвор во кој ноќта и денот, работата и играта, повеќе не се засебни, а ние сме под постојан надзор, дури и кога спиеме во контролната кабина? Новите медиуми нѐ преобразуваат во затвореници под траен надзор, дури и кога ја славиме бесконечната поврзаност. Сите се имаме претворено во „современи аскети“, како што рече Хефнер пред половина век. Радикалното дело на Џулиа Шер од 1995 целосно покриено со камери и монитори, *Креветџ под надзор*, повеќе не претставува уметничко дело. Тоа е нормата.

Овој кураторски проект започна со разгледување на радикалната улога на креветот во минатиот век: од спалната прекриена со крзно на Адолф Лос за неговата жена, Лина Лос, до диванот на Зигмунд Фројд, до креветите за туберкулозните во санаториумите, до *Плејбој* креветот, до вреќите со патент во вселенските капсули, до радикалните номадски меури на авангардните архитекти од 1960-тите, до летачкиот кревет на Барбарела, до денешните лежаи за дремка... Креветот, како еден од најкритичните простори за општествена, културолошка, уметничка, психолошка, медицинска, сексуална и економска трансакција, повеќе не смее да биде трган на страна. Да го цитирам протагонистот Улрих од романот *Човекоџ без квалиџетџи* (Der Mann ohne Eigenschaften) на Роберт Мусил: „Современиот човек се раѓа и умира во болница, па затоа треба да си го направи домот налик болница, како што во моментов тврди еден од водечките архитекти.“ Што би рекол Улрих денес?

Јоко Оно и Џон Ленон во креветџ, х. Хилџон, Амстердам, 1969

[[]* 24/7: Доцниот капитализам и крајот на спиењето на американскиот автор Џонатан Крери е теоретска книга која ги истражува кобните последици на капитализмот во 21-виот век (заб. превод.)

[[]1 Walter Benjamin, “Louis-Philippe, or the Interior,” in Reflections: Essays, Aphorisms, Autobiographical Writings, ed.Peter Demetz, trans. Edmund Jephcott (New York: Schocken Books,1978), p.154

[[]2 Tom Wolfe, “King of the Status Dropouts,” in The Pump House Gang (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1965).

[[]3 Ibid., p.63

[[]4 “Truman Capote, The Art of Fiction No.17,” by Patti Hill, The Paris Review 16 (Spring-Summer 1957)

[[]5 Johnatan Crary, 24/7: Late Capitalism and the Ends of Sleep (New York: Verso, 2013).

ТЕКСТОТ ОД АНГЛИСКИ НА МАКЕДОНСКИ ГО ПРЕВЕДЕ МАГДА ОРИЃАНСКА